

บทบาทของชาวจีนในไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายถึงสมัยรัชกาลที่ 3
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2172 - 2394

นางสาว ศุภวรรณ ชวรัตน์วงศ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2540

ISBN 974 - 638 - 246 - 2

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**THE ROLE OF THE CHINESE IN THAILAND FROM THE LATE AYUTTHAYA
PERIOD TO THE REIGN OF KING RAMA III, 1629 - 1851**

Miss Supawan Chavarattanawong

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in History**

Department of History

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1997

ISBN 974 - 638 - 246 - 2

ศกวรรณ ชวรัตน์วงศ์ : บทบาทของชาวจีนในไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายถึงสมัย
รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2172 - 2394 (THE ROLE OF THE CHINESE IN
THAILAND FROM THE LATE AYUTTHAYA PERIOD TO THE REIGN OF KING RAMA
III, 1629 - 1851) อ.ที่ปรึกษา: อาจารย์ ดร.ธีรวิศ ฌ ป้อมเพชร; 263 หน้า ISBN
974 - 638 - 246 - 2

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต้องการศึกษาถึงบทบาทของชาวจีนในเมืองไทยในด้านต่างๆตั้งแต่สมัย
อยุธยาตอนปลายจนถึงสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2172-2394 ตลอดจนศึกษาถึงผลกระทบ
ของบทบาทดังกล่าวที่มีต่อสังคมไทยในด้านเศรษฐกิจ การเมืองการปกครองในช่วงเวลาดังกล่าว

ผลของการศึกษาพบว่า ภาวะความอดอยากและสถานการณ์ทางการเมืองในจีน รวมทั้งบริบท
ทางสังคมและเศรษฐกิจของไทยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 22 เป็นต้นมา เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวจีนเดินทาง
เข้ามาในเมืองไทยเป็นระลอกๆอย่างต่อเนื่อง ชาวจีนเหล่านี้เอาสัจความรู้ ความสามารถ และความชำนาญ
ส่วนตัวเป็นใบเบิกทางที่สำคัญในการเข้ามามีบทบาทในด้านต่างๆ บทบาทที่สำคัญของชาวจีนที่มีต่อสังคมไทย
มีด้วยกันหลายด้านคือ ชาวจีนเข้ามามีบทบาทอย่างสูงต่อเศรษฐกิจของไทยในด้านการค้าทั้งการค้าภายใน
และการค้ากับต่างประเทศ ซึ่งการเข้ามามีบทบาทดังกล่าวก็เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็น
สำคัญ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการเพิ่มทุนรายได้ให้กับราชสำนักไทยเพื่อนำไปใช้ในการบริหารราชการ
แผ่นดินในด้านต่างๆ ในด้านการเมืองการปกครองพบว่าชาวจีนเข้ารับราชการ เป็นขุนนางในกรมกองต่างๆ
ของไทย ชาวจีนเหล่านี้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรง ตำแหน่งต่างๆซึ่งในบางกรณีมีฐานะ เทียบเท่ากับชนชั้นปกครอง
ของไทยและเป็นอีกวิธีหนึ่งในการควบคุมชาวจีน โดยที่ทางการไทยจะแต่งตั้งชาวจีนที่มีชื่อเสียง ความ
สามารถ และเป็นที่เคารพนับถือของชาวจีนทั่วไปเข้ามาทำหน้าที่ควบคุมดูแลชาวจีนให้อยู่รวมกันอย่างสงบสุข
และมีให้ก่อความวุ่นวายในสังคม นอกจากความมั่นคงทางเศรษฐกิจพบว่าชาวจีนต้องการการยอมรับทาง
สังคมด้วย โดยการแต่งงานกับชาวไทย ซึ่งจะทำให้ชาวจีนกลายเป็นสมาชิกของไทยไปโดยปริยาย แต่ใน
บางครั้งก็พบว่าชาวจีนได้ก่อความวุ่นวายในสังคมไทยเช่น การก่อตั้งสมาคมลับฮั้งฮี้ การลักลอบการค้าฝิ่น
 ฯลฯ เป็นต้น แต่ทางการไทยก็สามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ..... ประวัติศาสตร์
สาขาวิชา ..... ประวัติศาสตร์
ปีการศึกษา 2540

ลายมือชื่อนิสิต ..... ศกวรรณ ชวรัตน์วงศ์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... ศ. ธีรวิศ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

C710386 : MAJOR HISTORY

KEY WORD: KHUNNANG / KROM

SUPAWAN CHAVARATTANAWONG : THE ROLE OF THE CHINESE IN THAILAND FROM THE LATE AYUTTHAYA PERIOD TO THE REIGN OF KING RAMA III, 1629-1851.
THESIS ADVISOR : DHIRAVAT NA POMBEJRA, Ph.D. 263.pp. ISBN 974-638-246-2

Economic hardship, political strife, and demographic factors in China, along with the social and economic context in Thailand, were important factors in the migration of the Chinese into Thailand in several waves, from the 17th century onwards. These Chinese used their particular expertise and abilities to play various role in Thailand. They had a prominent role in the Thai economy, especially in trade both internal and external. The Chinese wanted commercial benefits from their participation in the Thai economy and society, but the Thai court also derived added revenues to use for other, administrative purpose. Chinese became *khunnang* in many *krom*, thus becoming titled officials and members of the ruling elite. Respected and able Chinese were appointed to oversee the orderly administration of the affairs of the Chinese communities in Thailand. Apart from economic security, the Chinese also wanted social recognition, which could come from marriage with a Thai. Sometimes the Chinese caused problems, such as the formation of triad societies or the smuggling of opium, but these problems were dealt with by the Thai authorities.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา.....ประวัติศาสตร์.....

สาขาวิชา.....ประวัติศาสตร์.....

ปีการศึกษา.....2540.....

ลายมือชื่อนิติ.....สุภรณ์.....จรัสพงษ์.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....ย. ส.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ก็ด้วยความกรุณาของอาจารย์ ดร.ธีรวัต ณ ป้อมเพชร อาจารย์ที่ปรึกษาผู้ใจดีที่คอยให้กำลังใจ ให้ความรู้ พร้อมทั้งคำแนะนำต่างๆ ที่มีประโยชน์อย่างยิ่ง ต่อการทำวิทยานิพนธ์ อีกทั้งตลอดเวลาอันมีค่าช่วยตรวจค่าที่สะกิดผิดและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ข้าพเจ้ารู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณต่อความกรุณาของอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.ปิยนารถ บุนนาค ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร กาญจนจारी และรองศาสตราจารย์ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล เป็นอย่างสูงที่ตลอดเวลาอันมีค่าของท่านมาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รวมทั้งให้คำแนะนำต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ข้าพเจ้า โดยเฉพาะรองศาสตราจารย์ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล ซึ่งข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ต่อความกรุณาของอาจารย์ที่ช่วยแก้ไขข้อบกพร่อง รวมทั้งให้คำแนะนำ ความสำเร็จ และให้เยี่ยมเยียนต่างๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขและปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

อีกทั้งต้องขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และท่านอาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่านที่ประสาทวิชาความรู้ รวมทั้งให้ความรัก ความเมตตา และคำแนะนำต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของข้าพเจ้าเรื่อยมา รวมทั้งบรรดาเจ้าหน้าที่ประจำ หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดคณะอักษรศาสตร์ และสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกท่านที่คอยให้ความช่วยเหลือ ขอบคุณที่สมพรที่คอยให้กำลังใจและได้ตามถึงความคืบหน้าของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นระยะๆ ขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ และน้องๆ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ทุกท่านที่คอยให้กำลังใจและความช่วยเหลือข้าพเจ้าในทุกๆ เรื่อง รวมทั้งเพื่อนๆ ในสถาบันการศึกษาอื่นที่คอยได้ตามถึงสารทุกข์สุกดิบและความก้าวหน้าในการทำงานอย่างสม่ำเสมอ

สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือกำลังใจและความรักจากพ่อ แม่ พี่สาว และน้องชายที่มีให้ข้าพเจ้า ตลอดเวลา รวมทั้งรอยยิ้มความสำเร็จของข้าพเจ้าอย่างใจจดใจจ่อ โดยเฉพาะแม่ของข้าพเจ้าซึ่งเป็นกำลังใจที่สำคัญที่ให้ความรัก ความห่วงใย ดูแลและเอาใจใส่ข้าพเจ้าตลอดเวลา ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงเพราะท่านคือกำลังใจที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ข้าพเจ้าประสบความสำเร็จในวันนี้.

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญแผนที่ และรูปภาพ	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์	3
สมมติฐาน	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
วิธีดำเนินการศึกษา	4
ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย	4
แหล่งข้อมูล	5
บทที่ 2 บทบาทของชาวจีนในสมัยอยุธยาตอนปลาย (พ.ศ.2172 - 2310).....	6
ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน	7
ชาวจีนในสมัยอยุธยา	22
1. สาเหตุของการอพยพของชาวจีน	22
1.1. ความอดอยาก	22
1.2. ความวุ่นวายภายในเมืองจีน	23
1.3. นโยบายของราชสำนักจีน	24
1. ยุคแห่งการห้ามออกนอกทะเลและการย้ายเขต (พ.ศ.2187 - 2226)	25
2. ยุคแห่งการผ่อนคลายการห้ามออกทะเล (พ.ศ.2226 - 2260)	26
3. ยุคห้ามเดินทางไปทะเลได้และเปิดการค้าทางทะเล ตะวันออก (พ.ศ.2260 - 2270)	28

4. ยุคเปิดทะเลการค้าทางทะเลใต้ (พ.ศ.2270 - 2338)	30
2. กลุ่มภาษา	31
2.1. ชาวจีนฮกเกี้ยน	31
2.2. ชาวจีนแต้จิ๋ว	32
3. แหล่งชุมชนของชาวจีนในไทย	33
บทบาททางด้านเศรษฐกิจ	40
1. การค้าภายใน	44
1.1. พ่อค้าคนกลาง	49
1.2. พ่อค้าย่อย	50
2. การค้ากับต่างประเทศ	51
2.1. ตัวแทนทางการค้า	55
2.2. บทบาทในการเดินเรือและการต่อเรือ	60
บทบาททางการเมืองการปกครอง	61
1. บทบาทในกรมท่า	62
2. บทบาทในการดูแลและควบคุมชาวจีน	64
2.1. หลวงไขฎีกกราชเศรษฐี	64
2.2. นายอำเภอจีน	64
3. ขุนนางเรือสายจีนที่สำคัญในสมัยอยุธยาตอนปลาย	65
3.1. พระยาโกษาธิบดี (จีน)	65
3.2. หลวงศิริสมบัติ (จีนฮองเฮงฮ่วน)	67
บทบาททางด้านสังคม	68
บทที่ 3 บทบาทของชาวจีนในสมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ.2310 - 2325)	73
พระราชประวัติสมเด็จพระเจ้าตากสิน	74
การกอบกู้เอกราชและการตั้งราชอาณาจักรใหม่	80
การปรับปรุงฟื้นฟูราชอาณาจักร	84
1. การฟื้นฟูระบบราชการและระบบไพร่	85
2. การฟื้นฟูทางด้านเศรษฐกิจ	87
2.1. การดำเนินนโยบายชักชวนให้ราษฎรเข้ามา อาศัยในเมือง	88

2.2. การสนับสนุนการทำเกษตรกรรม	89
2.3. การพัฒนาเส้นทางคมนาคม	90
2.4. การส่งเสริมการค้า	91
1. การค้าภายใน	91
2. การค้ากับต่างประเทศ	91
ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน	93
แหล่งชุมชนของชาวจีน	98
บทบาททางด้านเศรษฐกิจ	99
1. บทบาทด้านการค้า	100
2. บทบาททางการทูต	104
บทบาททางด้านการเมืองการปกครอง	106
1. ขุนนางเชื้อสายจีนในสมัยกรุงธนบุรี	107
1.1. ขุนพิพิธวารี	109
1.2. พระพิชัยไอศวรรย์ (หยิ่งจิ้นจง)	110
1.3. เจ้าเมืองจันทบูร	111
บทที่ 4 บทบาทของชาวจีนในรัชกาลที่ 1 - รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์	
(พ.ศ.2325 - 2394)	113
ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน	113
ภูมิหลังของชาวจีนในไทย	118
1. สาเหตุที่ชาวจีนอพยพเข้ามาในไทย	120
1.1. สงครามฝิ่น (พ.ศ.2383 - 2385)	120
1.2. กบฏได้เมือง (พ.ศ.2393 - 2407)	121
1.3. นโยบายของราชสำนักจีน	121
2. จำนวนชาวจีน	123
3. แหล่งชุมชนของชาวจีน	125
4. กลุ่มภาษาและการประกอบอาชีพ	128
4.1. ชาวจีนแต้จิ๋ว	128
4.2. ชาวจีนฮกเกี้ยน	128
4.3. ชาวจีนแคะ	130

4.4. ชาวจีนไหหลำ	130
4.5. ชาวจีนกวางตุ้ง	130
บทบาททางด้านเศรษฐกิจ	133
1. การค้ากับต่างประเทศ	135
- ปัจจัยที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการค้ากับต่างประเทศ	136
- ผู้ประกอบการค้า	140
1. กษัตริย์ เจ้านาย และขุนนาง	140
2. พ่อค้าเอกชน	143
- สินค้า	144
1.1. การดำเนินการค้า	148
1.2. การเดินเรือ	150
1.3. การต่อเรือ	154
2. การค้าภายในประเทศ	159
2.1. พ่อค้าคนกลาง	160
2.3. พ่อค้าย่อย พ่อค้าเร่	162
3. การเก็บภาษีอากร	167
3.1. เจ้าภาษีนายอากร	170
4. การเกษตรกรรม	176
4.1. อ้อย	177
4.2. พริกไทย	178
4.3. ยาสูบ	179
4.4. ฝ้าย	180
5. อุตสาหกรรม	181
5.1. อุตสาหกรรมน้ำตาลทราย	181
5.2. อุตสาหกรรมเหมืองแร่ดีบุก	192
5.2. อุตสาหกรรมแร่เหล็ก	193
6. กรรมกรรับจ้าง	194
7. เจ้าของโรงหอยและบ่อนการพนัน	197

- บทบาททางด้านสังคม	199
1. กลุ่มชนชั้นสูง	200
2. กลุ่มชนชั้นล่าง	201
บทบาททางการเมืองการปกครอง	203
1. นายอำเภอจีน	204
2. จางวางจีน หรือจางวางอำเภอจีน	208
3. เจ้าเมือง	209
ปัญหาและความวุ่นวายที่เกิดจากชาวจีน	213
1. การลักลอบค้าฝิ่น	213
2. สมาคมลับฮังยี่	217
2.1. ปัจจัยทางการเมือง	217
2.2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	219
2.3. ปัจจัยทางสังคม	219
บทที่ 5 บทสรุป	222
รายการอ้างอิง	228
ประวัติผู้เขียน	263

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1	จำนวนชาวจีนในประเทศไทยช่วงปีพ.ศ.2325 - 2392	124
ตารางที่ 2	จำนวนชาวจีนในกรุงเทพฯ ปีพ.ศ.2325 - 2392	126
ตารางที่ 3	การค้าระหว่างไทยกับปีนัง มะละกา และสิงคโปร์ ในช่วงปลายทศวรรษที่ 2363	184
ตารางที่ 4	สินค้าออกของไทยในปีพ.ศ.2393 เรียงตามมูลค่า	185

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนที่และรูปภาพ

หน้า

ภาพที่ 1	แผนผังกรุงศรีอยุธยาที่เขียนเมื่อพ.ศ.2233 รัชสมัยสมเด็จพระเพทราชา แสดงแม่น้ำ คูคลองที่โยงใยเป็นรูปตารางหมากรุก และถนนในสภาพที่เป็นอยู่ในสมัยนั้น	43
ภาพที่ 2	แผนที่แสดงเขตที่ชาวจีนแต่จิ๋ว และฮกเกี้ยนอพยพออก	129
ภาพที่ 3	แผนที่แสดงเขตที่ชาวจีนไหหลำอพยพออก	131
ภาพที่ 4	แผนที่แสดงเขตที่ชาวจีนกวางตุ้งอพยพออก	132
ภาพที่ 5	รูปเรือสำเภากันแบบต่างๆ	152
ภาพที่ 6	รูปเรือสำเภากันแบบต่างๆ	156
ภาพที่ 7	รูปเรือกำปั่นใบ	158
ภาพที่ 8	ภาพวาดพ่อค้าเรือสำเภาราวจีนพายเรือขายสุรา	166
ภาพที่ 9	ภาพวาดพ่อค้าเรือสำเภาราวจีน	166
ภาพที่ 10	ภาพวาดชาวจีนแรงงานที่สำคัญในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	191

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย